

I. Barle, Ženitovanjski običaji Belih Kranjcev (Let. Mat. Slov. 1889) in Fr. S. Krauß, Sitte und Brauch der Südslawen (Wien 1885). Neglede na to, da piše Piprek nekatere naše izraze napačno, n. pr. „der pogač“ namesto „die pogača“, uočina namesto uočin (ujčin), in da prevaja svoje vire mestoma napačno, tiči velika napaka njegovega dela z ozirom na Slovence v tem, da je posplošil običaje Gorenjcev, Tržačanov in Belih Kranjcev, kar je zlasti za nas, ki smo tudi narodnopisno zelo razcepljeni, neopravičljivo. Kar se pa tiče Krauša, moram pripomniti, da ne more biti nobenemu resnemu pisatelju za noben slovanski rod vir, ker je njegova obširna knjiga polna zlobnih izmišljotin in študentovskih kvant. Da se je držal Piprek tega, kar pravi Jagić v predgovoru k njegovi knjigi, t. j., da je navedel pri vsakem posameznem poročilu svoj vir, da bi vedeli znanstveno izobraženi bralci na prvi hip oceniti vsak podatek na podlagi naznanjenega vira, bi bila znanstvena vrednost knjige večja. Pa tudi tako je vsega priporočila vredna in folkloristom izredno dobro došla.

Dr. Lokar.

Slovstveni zapiski

Yahnica
Simona Gregorčiča sedemdesetletnica. Leta 1844. so bile Rojenice jako radodarne slovenskemu narodu. Dale so mu spomladi Josipa Jurčiča, v jeseni — dne 15. vinotoka — Simona Gregorčiča. Prvi je odložil pero nenadoma, prezgodaj odtrgan od nas, v najboljši moški dobi — prav tedaj, ko je donela Gregorčičeva pesem v vsej svoji krasoti po naši domovini. Kakor smo dehte pričakovali slovstvenih plodov Jurčičevih in slastno zavživali, kar nam je prinašal naš ljubljenec iz svojega divnega dolenjskega zavičaja, prav tako smo koprneli po novih poezijah, ki jih je razglašal „Zvon“. Bila je tedaj Slovenstva pomlad. Goriški slavec je pel iz dna srca. Žal, da je tako brzo onemel potrj od „nevihte s Krasa“. Za vedno je umolknil pred osmimi leti. Sedaj mirno spi na gričku zelenem ob Soči tam gori pri Sv. Lovrencu. Ob njegovi sedemdesetletnici razsaja vihar. Njega ne vznemirja. Blagor mu! Kakor bi bil pesnik slutil, kaj pride na nas, ostavil nam je svoje vojaške pesmi — zakaj jih ni nihče zbral v droben zvezek o začetku vojne in jih podal našim vojakom. Oživele so sedaj, lijoč v trpeča srca pogum, tolažbo, nado, da pošljejo skoro blažena nebesa do človeškega rodu in zlasti v našo domovino vejo z oljčnega drevesa v poroštvo sprave in miru. P.

† **Franjo Markovič.** Dne 15. septembra t. l. je umrl v Zagrebu umirovljeni vseučiliški profesor filozofije Franjo Markovič v 70. letu svoje starosti. Z njim je padel ne toliko steber univerze, kakor izklesan kip literature tistih potekajočih ali že preteklih časov, ki jih pri Slovencih značita Stritar in Jurčič, pri Hrvatih pa Šenoa in — Markovič. Z Vladimirom Mažuraničem je sedeval popoldne v „Narodni kavarni“ na Jelačičevem trgu in pri bolnem Smičiklasu sem ga našel letos spomladi. Nekaj dni pred smrtjo tega svojega vrstnika in kulturnega somišljenika je mesto njega vodil svečano sejo „Jugoslovanske akademije“; ob pogrebu Smičiklasovem sem mu videl solzeti oko in slišal zadnjo besedo, ki me je z njo počastil, odhajaje z Mirogoja. Kdo bi takrat mislil, da bo za dobre tri mesece tudi on že počival tam gori! Zakaj Markovič je bil krepak in dolga brada mu je jedva sivela. Prevladovalo

**Ktomu naših Janes v krajih vladajočih 1
 česa tarega mar? Tu je vse je pena na vodi. Razpisuje se
 ne popušte tudi sedaj že ne v grofoviti evropski vojski. Sose
 nekaterih S. J. Franje ne umiri nobena človeška sila. A kor
 temu konec? A konec teh stranskih dni nam pa žnate mis
 na Kranjsko. Tamrat pojde marsikateri teh spivalec v pokoj
 pokoj za vrelj. — Pripusti, morda je spogled to nekaj čustvo divj
 ...*

je precej mnenje, da zasede on za Smičiklasom stolico predsednika „Jugoslovanske akademije“, ki ji je dozdej bil najstarejši razredni predstojnik. Bil je pokojnik povsem akademičen človek v polnem obsegu te besede, t. j. z nje polno vsebino. Dnevni borbi se je umikal in v politiki ni nastopal, dasi je imel jasno orisano narodnokulturno lice. (Ni se na pr. vozil z legitimacijo, ker nje teksta ni razumel.) O tem svedočijo najbolje njegove pesnitve, ki so vedno idejne. Prvo večjo pesnitev je spesnil v počitnicah l. 1865., vrnivši se z Dunaja domov; bil je to idilski epos „Dom i svijet“.¹ V Križevcih, v njegovem rodnem kraju, pod milovidnim Kalnikom se mu je rodila ta divna pesnitev, njemu, dvajsetletnemu mladeniču. Navdahnil ga je za njo Mickiewiczev „Pan Tadeusz“. (Bruno se vrne s cesarskega Dunaja s študij domov — nekako takrat, ko je oktobrski diplom naznanjal nov čas, a razočaran radi javnopolitičnih razmer se vrne v tujino in živi, ločen od svoje drage Anke, med knjigami, slikami in notami, med abstraktnimi idejami). Krasota te pesnitve pa je v epizodah (ženjice s kraljico Anko, ki se ji ob čelu vije krona od klasja; rani kosci in vonj sena, selska noč, trgatev in tipični lik graničarskega starega majorja Bunića). Iz disonanc sedanosti se je odsle Marković umikal v prošlost in nastal je najprej (1867) romantični epos „Kohan i Vlasta“, kjer se družijo Mickiewicz („Konrad Wallenrod“), Kollár in Herder. Snov je vzeta iz zgodovine starih polabskih (bodriških) Slovanov; vdahnjen ji je duh, ki mu je naš človek „dober kakor veder dan in nedolžen kakor detinji san“, dom pa mu je „blage človečnosti hram“; postavljeni sta v njo pesniški osebi „Kohan“ in „Vlasta“ („ljubim domovino“), da se ob njiju pokaže ideja: „Prolazna je mrznja, a ljubav večna“. — Zadnje njegovo epsko delo je epska povest „Povratak pod hrvatskoga kralja“ (1871) z markantnim izrazom Byronove misli o obupni borbi poedince proti družbi. Marković je tu segel v iztočno romantiko španskih Mavrov, ki so jim v 10. stoletju kalife v Kordovi stražili hrvatski junaki. — Razvivši se iz Mickiewiczeve byronovske epike, se je osamostalil v dramatiki. L. 1872. je v „Viencu“ tiskal klasični svoji drami „Karlo Drački“ in „Benko Bot“. V prvi drami je — morda kot odmev vatikanskega koncila — prikazana borba misli in volje proti Rimu v zarji renesanse. Junak je hrvatski kralj Karlo Drački (1385/86). — Na vnanje je drami „Benko Bot“ dala povod Grillparzerjeva drama „Ein treuer Diener seines Herrn“, ki kaže zvestobo osebe iz madžarske kronike, Bankbana napram kralju. Nejevoljen radi oseb nemožatosti v tej in sličnih dramah, ki jih je Marković videl na dunajski pozornici, je zamislil svojega „Benka Bota“, čigar junak je hrvatski ban, pretendent za hrvatski prestol začetkom 13. stoletja, ki je padel kot žrtev intrig na dvoru kralja Andrije II. Ta-le gre s križarji v sveto deželo, a šele tedaj, ko je videl Benka Bota na morišču. Motna slika srednjega veka, a „petelini že pojo“, preludij „Karla Dračkoga“. — Iz 11. stoletja je napisal igrokaz v prozi „Zvonimir“ (1877), ki se končuje s prizorom, da gredo Hrvati s svojim kraljem na križarsko vojno. — „Zvonimira“ so igrali 1878, „Dračkega“ 1894, 1904 in 1905, „Benko Bot“ 1899. Marković je hotel hrvatski pozornici dati dramo visokega stila, a takrat še niso temu ustrezale razmere, pa tudi pozneje je motil Markovičev jambski stih, težak v svojih visokih metaforah in jezikovnih posebnostih. Marković pa je še zadnja leta zamišljal novo dramo; ne vem, kaj in koliko je zasnoval. — Vse-

¹ Izšel šele l. 1883. v zbirki njegovih pesnitev „Iz mladih dana“, ki jo je izdala „Matica Hrv.“. Podrobnejšo analizo Markovičevih del gl. v študiji dr. Br. Vodnika: „Franjo Marković“ (Zagreb, 1906).

skozi romantični epik Marković se je odgojil na baladi, zlasti Mickiewiczzevi, ter se na tej osnovi razvil v klasičnega dramskega pesnika. Marković se je teoretično bavil z estetskimi vprašanji poetike ter napisal na pr. v „Radu“ (knj. 88, l. 1899.) „Prilog estetičkoj nauci o baladi i romanci“, kjer naglašá peterodelnost balade in drame, ter razširjene balade, češ Shakespearjeve drame so le dovršene balade škotsko-angleške. Želel je dnevno kritiko dvigniti na višino naučnosti. Napisal je mnogo kritičnih analiz, tako estetično oceno Gunduličevega „Osmana“ (polemika s Pavičem!), analizo Gunduličeve „Dubravke“ ter obsežno „Sustavno estetiko“. V estetsko-filozofski terminologiji je hodil svoja pota ter se — če se ne motim — skrupolozno ogibal tujk. Zlasti rad je estetski ocenjeval pesnike preporoda; ko se je l. 1880. obhajala sedemdesetletnica Vrazove smrti, je bil v Cerovcu in pri Sv. Juriju na Ščavnici. Primeri njegov navdušeni spis o Vrazovem zavičaju! — V zametkih nahajamo bistvo Markovičevega pesniškega dela v vzporednih pojavih slovenskih: Valjavčeva idila „Zorin in Strelina“ in njegov romantični epos „Zora in Solnca“ (pri Markoviću sta lepi Trogirkinji Danica in Zora v španskem haremu); Jurčičev „Tugomer“ v jambskih kvinarjih in „Veronika Deseniška“. Bil je Marković tem našim možem vrstnik (r. l. 1845. v Križevcih, študiral na Dunaju, suplent v Osijeku, profesor v Zagrebu, l. 1872./73. urednik „Vienca“).

Naši Kamničani se Markoviča sigurno dobro spominjajo, saj je bil pogostoma njih gost. Še lani sem ga našel tam, tiste dni ob razkritju Medvedovega spomenika. Čital je — mislim, prav takrat — Medvedove poezije in mi rekel, da bi hotel o njem napisati študijo. L. 1907. je o Simonu Gregorčiču predaval v Ljubljani in to svoje predavanje natisnil v „Viencu“, prilogi „Obzora“. Bil je formalen esteta in je pri Gregorčiču na pr. močno poudarjal antiteze misli. Kot formalističen esteta in kot pesnik, ki ni nobene snovi brez ideje prinesel v literaturo, se je naravno nekako zdrznil ob pojavu moderne; spominjam se, da sva se — morda lansko jesen — našla v nedeljo dopoldne na Zrinjercu in se je ob spominu na moderne pisatelje izredno razgnevil, češ, ti ljudje so bogve kje doma, le pri nas ne. Nekak simbol njegove zgodovinskosti je bil to: ko se je malone ves Zagreb s svojimi stanovanji preselil v novi Dolnji grad, je Marković kraljeval visoko gori na Griču v svoji hiši. Pokojni flanêr Matoš, ki ni lahko komu prizanesel, je cenil Markovičeve zgodovinske drame in Markoviča, enega izmed tipičnih, čistiljivih stebrov starega, tipičnega Zagreba. Zdaj sta oba, formalistični Marković in neformalistični Matoš, na drugem griču, na Mirogoju.

Dr. Fran Ilešič — Janču
za spis potekel i
Garese na seželné
vodišču v Ljublj.
preporode zlasti
ob evropski vojni.

